

E-ISSN : 3023-4417

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Article Type : Research Article

Yıl: 2026 Sayı: 6

NOUS
Academy
Journal
PHILOSOPHY, POLITICS & RELIGION

Yayın Tarihi: 15.04.2026

Geliş Tarihi : 01.11.2026 2

Kabul Tarihi: 31.12.2025

Year: 2026 Issue: 6

Aile İçi Dinamiklerde Toplumsal Çeşitlilik ve Devletsel Tekelcilik

Social Diversity and State Monopoly in Family Dynamics

Tuğba Cengiz

Yalova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Öğr. Gör. Dr.,
tuğba.cengiz@yalova.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8682-4454>

Atıf/Citation

Cengiz, Tuğba. "Aile İçi Dinamiklerde Toplumsal Çeşitlilik ve Devletsel Tekelcilik".
NousAcademy Journal 6 (2026), 59-77. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17746745>

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

İntihal/ Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by iThenticate and no plagiarism detected.

Araştırma & Yayın Etiği/Research & Publication Ethics

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiştir. Yayın etiği ihlalleri yazarın sorumluluğundadır.

This article has been reviewed by at least two referees. Violations of publication ethics are the responsibility of the author(s).

Öz

Çalışmamızın paydasını oluşturan aile kurumu, toplumun en küçük numunesi ve tarihin bilinen en eski örgütlü yapısıdır. Toplumun yapı taşını oluşturan ve ilk çağlardan bu yana insanlar üzerindeki etkisini asla kaybetmeyen aile kurumu, neslin devamını ve toplumsal sürekliliği, insanda kimlik ve kişiliğin inşa edilmesini ayrıca toplumsal değerlerin korunup zenginleştirilmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan, toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve ilerlemesi sağlam temellere dayalı ailelerin varlığı ile yakın ilişki içindedir. Çalışmamızda aile kurumunun sosyolojik açıdan geçirdiği değişim süreci ve zaman içerisinde değişen devlet politikaları çerçevesinde gerçekleştirilen kanuni düzenlemelerin, toplumsal gerçekler ve mevcut yapıyla olan ilişkisi irdelenmektedir. Ailelerin toplumda sergilediği yapı ve karakter zenginliği ile devletin sunduğu aile karakteri kıyaslanmaktadır.

Ahtar Kelime: Aile, Türk Medeni Kanunu, Mecelle, Aile Reisi

Abstract

This study primarily focuses on the family, which is the smallest social unit and the oldest institution in human history. Since ancient times, the family has been a core part of social structure, ensuring generational continuity, shaping personal identity, and maintaining and enriching social values. In this context, a society's healthy growth and progress are intricately tied to families that are built on solid and stable foundations. This study explores the evolution of the family institution from a sociological viewpoint and evaluates how legal regulations, shaped by shifting state policies, align with social realities and current family structures. Additionally, it examines the variety and features of family structures seen in society alongside the ideal family model promoted by the state.

Keywords: Family, Turkish Civil Code, Mecelle, Head of the Family

Giriş

Aile kurumu, sosyal ve hukuki kuralların birlikte şekillendirdiği ve düzene bağladığı bir yapıdır. Bu düzen doğrultusunda öncelikle aileyi oluşturmak adına bir evlilik birliği kurulur. Evlilik birliği ayrı cinse mensup kişilerin, tam ve sürekli bir hayat ortaklığı kurmak üzere hukukun aradığı kurallara uygun şekilde birleşmesi olarak tanımlanmaktadır¹.

Aile kurumu, sosyal çevrenin gereklerine, örf ve âdetine, içinde bulunulan tarihsel sürece ve ekonomik şartlara bağlı olarak yapısal değişiklikler sergilemektedir. Bu farklılıkların temelinde, yukarıda bahsedilen değişkenlerin dışında daha birçok faktörün de etkisiyle, kadın ve erkeğe yüklenen misyonların insanların zihninde ve toplumsal alanda yaşadığı değişim süreci yatmaktadır. Aile kurumunun toplumsal ve hukuki alanda yaşadığı bu farklılaşma sürecinin takip edilebilmesi adına en azından yakın geçmişte yapılan medeni kanunların çizdiği kadın ve erkek profillerinin toplumsal karşılığının incelenmesi gerekmektedir.

20. yüzyılın başlarında, kadın ve erkeğin farklı biyolojik ve ruhsal yapıya sahip olmaları temel alınarak toplumda ve aile içinde farklı rollere sahip oldukları ve dolayısıyla birbirinden farklı

---

¹ Turgut Akıntürk, *Aile Hukuku* (İstanbul: Beta Yayınevi, 2006), 61.

hak ve yükümlülüklerinin olmasının eşyanın tabiatından kaynaklı olduğu düşüncesi hâkim idi². Daha açık bir ifadeyle, dönem itibariyle birçok medeni kanunda, kadın-erkek eşitliğinden ziyade doğuştan gelen farklılıklar nazara alınarak bazı düzenlemeler yapılmıştı. Bu düşünce doğrultusunda medeni kanun ile yapılan düzenlemelerle, erkeğe ailenin reisi olma yetkisi ve bunu gerçekleştirebilmesi adına da çeşitli ehliyetler verilmiştir.

Günümüz toplumlarında ise bu düşünce yapısının yerini daha eşitlikçi bir anlayış almıştır. Ayrıca tarihsel süreç içerisinde yaşanan değişimin yanı sıra aynı zaman dilimi içinde de pek çok değişkenin etkisiyle aile yapıları farklılık arz etmektedir. Bu sebeple yapılan yorumlar genel bir değerlendirme olarak algılanmalıdır. Zira bütün toplumu sabit bir bakış açısıyla belirli bir kalıba sokmak son derece yanlış bir tutumdur. Bu bakımdan, kanuni düzenlemelerin toplumsal farklılıkları kapsar şekilde her kesim için uygulanabilir niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Aile kurumuyla ilgili yapılmış olan kanuni düzenlemelere bakıldığında, bu düzenlemelerin kimi zaman değişim sürecine paralellik arz ettiği, kimi zaman gerçekleşen değişime kayıtsız kaldığı, kimi zaman da mevcut durumu değiştirme çabasında olduğu görülmektedir.

Çalışmamızın amacı; çizilen bu genel çerçeve içerisinde, devletin aile algısı ile toplumun aileyi çeşitli şekillerde hayata geçişi ve algılayışı arasındaki ilişkiyi tespit ederek toplumda zaten aşikâr olan bazı hususları dillendirmek suretiyle dikkatleri bu noktalara çekmektir. Bu bağlamda özellikle, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile kaldırılan “Koca birliğin reisidir” hükmü yerine getirilen “Birliği eşler beraberce yönetirler” hükmünün ihdas edilmesindeki temel felsefe ve bu düzenlemenin toplumsal düzlemdeki yansımaları ele alınmıştır.

1. Aileye İlişkin Kanuni ve Diğer Algı Kaynakları

Aile kurumu, ülkemizde öncelikle Anayasa³, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)⁴ ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)⁵ ile düzenleme altına alınmıştır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, aileyi birbirinden farklı üç anlamda düzenlemiştir.⁶ Bunlardan ilki “dar anlamda aile”dir ve sadece eşlerden oluşan bir birlikten meydana gelmektedir. İkincisi, geniş anlamda ailedir ki dar anlamda aileye çocukların dâhil olmasıyla meydana gelmektedir. Sonuncusu ise en geniş anlamda ailedir. Bu aile, eşler ve çocuklardan başka kayın hısımlarını da kapsamaktadır.⁷

Aile hukuku, esasen özel hukukun dâhil bir hukuk dalı olmasına karşın, Ceza hukukunda da düzenleme altına alınmıştır. Örneğin, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 232. maddesinde, “Kötü Muamele Suçu” başlığı altında, aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimsenin, cezai müeyyideye tabi tutulacağı hükme bağlanmıştır.⁸ Bu açıdan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda en geniş anlamda aile kavramı kabul edilmiştir.

² Murat Doğan, “Türk Medeni Kanununun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 52/4 (2003), 65.

³ R.G. T.: 09.11.1982, S.: 17863.

⁴ R.G. T.: 08.12.2001, S.: 24607.

⁵ R.G. T.: 12.10.2004, S.: 25611.

⁶ Şahin Akıncı, “Medeni Kanun’da Kadın ve Aile”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2004), 3.

⁷ Akıncı, “Kadın ve Aile,” 3.

⁸ 5237 sayılı TCK. m. 232: “Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İdaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir”.

Anayasa'nın 41. Maddesinde;⁹ "Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..." denilmek suretiyle güçlü bir devletin ve toplumun oluşmasında ailenin önemi ve bunun için devletin aile ile ilgili sorumluluğu vurgulanmıştır.

Toplumda ise ailenin yapısı ve işlevi, zamana ve yere bağlı olarak değişmektedir. Bu bakımdan aslında evrensel bir yapı olan ailenin her yerde ve her zaman geçerli bir tanımını yapmak güçtür. Yörelere, zamana hatta tek tek ailelerin sahip olduğu karakteristik özelliklere göre ailenin anlamı ve aile kurumundan beklentiler farklılık göstermektedir.

Türk toplumunda aile, "evlilik bağıyla başlayan, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirlerine bağlanan, birçok role sahip, karşılıklı etkileşimde bulunan, genellikle aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, üyelerinin psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan bir birim" olarak görülmektedir.¹⁰ Arz ettiği önem itibariyle çeşitli disiplinlerde inceleme konusu yapılan aile, özellikle sosyoloji, psikoloji ve hukuk alanında kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır.

Hukuk ve sosyoloji, aile kavramının birleştirdiği fakat temel mantık ve çalışma yöntemi açısından birbirinden farklı disiplinlerdir. Hukuk, normatif bir bilimdir ve kendi öğretisi vardır. Sosyoloji ise geliştirdiği kuramsal çerçevelerle gündelik hayatın uygulamalarını bağdaştırmayı ve bunlardan oluşturduğu düzenli bilgilerle kestirimde bulunmayı amaçlamaktadır.¹¹ Bu bakımdan sosyoloji daha çok insan, aile ve toplum temelinde incelemeler yaparken, hukuk aile içinde, aileler arası ve aile ile diğer kurum ve kuruluşlar arasındaki ilişkide sağlıklı gidış bozulduğunda, düzeltmek amacıyla devreye giren bir disiplin olarak görülür.¹² Ancak hukukun bu işlevi sahip olduğu fonksiyonlardan sadece biridir. Bunun dışında, hukuk biliminin ve kanunların toplum ve bireyler üzerinde çok çeşitli etkileri bulunmaktadır.

Aile aynı zamanda psikoloji bilimiyle de yakından ilişkilidir. Temelinde, insan unsurunu barındırmasından dolayı aile, bireylerin kişisel gelişimleriyle bağlantılı olarak topluma ve zamana göre değişmekte, hatta aynı toplum ve zaman içerisinde dahi çeşitli faktörlerin etkisiyle yapısal ve işlevsel farklılıklar göstermektedir. Ailenin yapısını etkileyen başlıca faktörler, aile bireylerinin kişilik özellikleri, eğitim ve gelir düzeyleri, inanç ve değer yargılarıyla birlikte içinde bulunulan tarihsel dönemin şartlarıdır. Buradan hareketle ailenin, sosyal bir varlık olan insanın

---

⁹ An. m.41: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

¹⁰ Yunus Günindi – Songül Yaşa Giren, "Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, (2011), 351. Ayrıca bkz. Meryem Tekin Epik – Özal Çiçek – Selin Altay, "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 38, (2017), 35-59; Birsen Gökçe, *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazıları I, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1* (Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991), 204; Berrin Eyce, "Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi* 4, (2000), 225.

¹¹ Dursun Ayan, "Aile ve Hukuk", *Aile Sosyolojisi*, Aytül Kasapoğlu – Nadide Karkıner (Ed.) (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2012), 213.

¹² Ayan, "Aile ve Hukuk," 213.

hayat boyu devam eden değişim sürecinden etkilenerek, dinamik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.¹³ Tüm üyeleriyle birlikte her aile her an adeta yeniden var olmaktadır.

Ailenin sahip olduğu bu dinamizmi anlayabilmek için öncelikle bireylerin yukarıda sayılan faktörlerin etkisiyle nasıl bir kişisel gelişim süreci yaşadıklarını incelemekte fayda vardır. Zira birbirinden farklı parçaların birleşmesi suretiyle bir mozaik şeklini alan ailenin aslen farklı fakat birbirini tamamlayan renklerden oluştuğu söylenebilir. Tam da bu noktada sonu ancak ilk insana dayandırılabilir bir paradoks oluşmaktadır. Çünkü çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan insanın kişilik gelişiminin temelleri uzmanlara göre erken çocukluk dönemi olan 0-8 yaş arasında ve ailede atılmaktadır.¹⁴ Bu bakımdan bireyin mensup olduğu ailenin yapısal ve davranışsal özelliklerini incelemeyen gelişim sürecini anlayabilmek mümkün değildir.

Modern araştırmalara göre bireyin kişilik oluşumu anne karnında başlamaktadır.¹⁵ Annenin içinde bulunduğu ruhsal ve biyolojik durumdan bebek etkilenmektedir ve ileri yaşlarda kendini gösteren bazı kişisel özellikler, bu dönemde annenin yaşamış olduğu çeşitli durumlarla ilişkilendirilmiştir.¹⁶

Doğumla birlikte çocuğun tanıştığı ilk sosyal yapı ailesidir. Bu bakımdan aile, bireyin kişilik oluşumunda oldukça önemli bir role sahiptir. Bireyin aile içinde varlığının farkına varması ve çevresini ne şekilde etkilediğini algılayabilmesi için belli bir zamanın geçmesi gerekmektedir. Ancak bu geçen zaman içerisinde de birey bilinçli olmayan örtülü bir benlik duygusu geliştirir.¹⁷

Bir farkındalık süreci olarak ifade edilebilen benlik oluşumu, genel anlamda bireyin varlığının farkına varması ve kendini diğer insanlardan ayıran özelliklerini keşfetmesidir.¹⁸ Bireyin benlik sınırlarını sağlıklı bir şekilde belirlemesi kişilik gelişimi açısından oldukça önemlidir. Zira bireyler, zamanla oluşan bazı kişilik özelliklerine bağımlılık geliştirmek suretiyle kendini tanımlama ve anlamlandırma adına birtakım kimlikler belirlemektedir.¹⁹ Diğer bir deyişle birey aile içinde ve toplumda işgal ettiği pozisyonlar ve kişisel özellikleriyle bağlantılı olarak benliğin çeşitli yönlerini oluşturmakta ve zamanla bu benliğe kimlik kavramı eşlik etmeye başlamaktadır.²⁰

Kimlik kazanımı sürecinin doğru bir şekilde gerçekleşmesi bireyin ileri yaşlarda bir kimlik karmaşası yaşamamasına engel olacak ve aile içinde üstlendiği görevleri benimsemesini sağlayacaktır. Bununla birlikte kimlik kazanımının bir toplumsallaşma süreci olduğunu söylemek mümkündür.²¹ Birey, oluşturduğu kimlikler ve özellikle aile içerisinde gözlemlediği davranışları birleştirerek toplumda kendine bir yer edinmeye çalışmaktadır.

---

¹³ Faruk Turğut, "Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar" *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 1/1, (2017), 95.

¹⁴ Hilal İlknur Tunçeli – Rengin Zembat, "Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin Değerlendirilmesi ve Önemi", *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi* 3, (2017), 1.

¹⁵ Osman Özdemir, vdğr., "Kişilik Gelişimi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4/4, (2012), 566.

¹⁶ Özdemir, vdğr., "Kişilik Gelişimi", 572.

¹⁷ Özdemir, vdğr., "Kişilik Gelişimi", 573.

¹⁸ Esra Aslan, "Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi* 4, (1992), 7.

¹⁹ İlkay Demir, "Benlik, Kimlik ve Kişilik," *Gelişim Psikolojisi*, Hatice Ergin – S. Armağan Yıldız (Ed.) (Ankara: Nobel Yayın, 2010), 181.

²⁰ Demir, "Benlik, Kimlik ve Kişilik", 182.

²¹ Emine Meliha Kurttaş – Ülkü Ulukaya Öteleş, "Ulusal ve Küresel Kimlik Bağlamında Sosyal Bilgiler Eğitimi", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/2, (2021), 1162.

Bu dönemde kişiler, öncelikli olarak cinsiyete bağlı kimlikleri fark eder ve bu kimliklere çeşitli yüklemelerde bulunurlar. Örneğin aile içerisinde anne, kendisinin bakımı ve yaşanan mekânın ihtiyaçlarıyla ilgilenen kişidir. Baba ise genel itibarıyla ailede otoritenin temsilcisi konumundadır. Çocuk ilk yaşlardan itibaren cinsiyete bağlı bu görev dağılımının farkında olarak büyür. Çocuğun yaşadığı bu sürece ailenin bilinçli ya da bilinçsiz katkıda bulunması mümkündür ve ailenin yapısal özellikleri oldukça önemlidir. Bununla birlikte aileyi oluşturan bireylerin aile algıları, yetiştirilen çocuğun kişilik gelişimi üzerinde de etkilidir.²² Algılar ise öznel bir niteliğe sahip olduklarından, her ailenin aslında kendine özgü bir yapısının olduğu söylenebilir.

Algı, nesne ya da olayların beyinde işlenerek anlamlı bütünler olarak kavranması işlemidir.²³ Aile kurumu açısından ise algının daha çok sosyal boyutu önemlidir. Bu bakımdan peki “Sosyal algı nedir?” diye sorulduğunda; içinde yaşanan toplumun etkisiyle kişinin, nesne ya da durumları değerlendirip tutumlar oluşturması şeklinde ifade edilmektedir.²⁴ Dolayısıyla biz burada algı işleyişinin kültürden kültüre, bireyden bireye hatta aynı bireyde dahi zaman içerisinde belirgin farklılıklar gösterdiği sonucunu çıkartabiliriz. Bu noktada aile algısı ve bireylerin kişilik yapıları üzerinde değişen dönem ve bununla bağlantılı olarak yapılan kanuni düzenlemelerin etkisinin incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

2. Tarihsel Süreç İçerisinde Ailenin Yaşadığı Değişimler

Türk toplumu açısından ailenin yaşadığı tarihsel süreci, üç döneme ayırarak incelemek mümkündür. Bu bakımdan süreç içerisinde değişen aile algısını ve bu değişime eşlik eden (ya da bizatihi değişimi gerçekleştiren) kanuni düzenlemelerin incelenmesi gerekmektedir. Öncelikle Osmanlı Devleti’ndeki aile yapısı ve hukuki düzenlemeler, ardından Cumhuriyet’in ilanı ve 1926 yılında kabul edilen 743 sayılı Medeni Kanun ile düzenlenen aile hukukumuz açısından devrim niteliğinde olan düzenlemeler, son olarak da 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun evlilik birliğine ilişkin hükümlerini değişen sosyal yapıyla birlikte inceleyeceğiz.

Ailede yaşanan yapısal değişikliklerle ilgili tasnifin kabul edilen medeni kanunlara göre yapılmış olduğuna dikkat çekmek isterim. Zira medeni kanunlar, insanların doğumundan ölümüne kadar hatta doğum öncesi de dâhil olmak üzere bütün hukuki ilişkilerini düzenleyen kanunlardır. Medeni kanunların sahip olduğu bu kapsamlı güç dolayısıyla topluma şekil verme özelliğinin bulunduğunu söylemek mümkündür.²⁵ Özellikle 1926 yılında yapılan hukuk devriminin, sosyal yapıya eşlik etmekten çok onu dönüştürmeyi amaçladığı söylenebilir.²⁶ Zira o dönemdeki aile algısı ve mevcut uygulama ile aile hukukuna ilişkin getirilen yeni esaslar birbirleriyle taban tabana zıttılar.

---

²² Vildan Üstün – Hacer Tor, “Türk Aile Yapısında Çocukluk Algısı ve Ebeveynlik Anlayışı”, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi* 8/7, (2025), 553.

²³ Muhammet Erbay – M. Mert Aslan, “Algı Yönetiminde Sosyal Değerlerin Etkisi”, *Ulakbilge* 38, (2019), 498.

²⁴ Emrah Arğın, *Algı, Sosyal Algı ve Algı Yönetiminin Sosyal Medyada Kullanımı* (Ankara: Iksad Publications, 2021), 37.

²⁵ Zeynep Özlem Üskül Engin, “Medeni Kanun ve Toplumsal Dönüşüm”, *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri* 38, (23 Eylül 2025).

²⁶ Üskül Engin, “Toplumsal Dönüşüm,” 38.

Bu dönemde Osmanlı Devleti'nde "Fıkıh" adı verilen İslam hukuku geçerliydi. 1926 yılında Medeni Kanun'un kabulüne kadar da bu yönde muamelat²⁷ hükümlerini içeren Mecelle uygulanmaya devam edilmiştir. Aile ve miras hukukuna ilişkin konular ise kişilerin mezhep ve dinlerine olan saygının bir ifadesi olarak, Mecelle kapsamına alınmamış, bu konularla ilgili meseleler Müslümanlar açısından fıkıh ve feraiz hükümlerine bırakılmıştır.²⁸ Bunun sebebi olarak da örneğin, evlenmenin aynı zamanda bir ibadet niteliği taşıdığı Mecelle'nin mazbatasında ifade edilmiştir.²⁹

Mecelle'nin yazım aşamasında batı hukukunun hükümlerinden faydalanılmış olsa da temelde dini esaslardan taviz verilmeden bir kanun yapılmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan Mecelle'nin gerek düzenlediği gerekse düzenlemeyerek yerini tasnif ettiği konular açısından zamanın hukuki ihtiyaçlarını giderme amacıyla toplumun sahip olduğu değerler ve genel yapı gözetilerek oluşturulduğu söylenebilir. Bu dönem itibarıyla aileler dini ritüeller eşliğinde kuruluyor, aile içi meseleler mensup olunan dinin esasları uyarınca çözülüyor ve yine boşanma konusu da aynı şekilde gerçeğeleştiriyordu.

Osmanlı Devleti'nde aile hukukuna ilişkin ilk yazılı düzenleme, Tanzimat'la başlayan kanunlaştırma hareketinin son halkası olarak görülen 1917 tarihli Hukuk-u Aile Kararnamesi'dir.³⁰ Hukuk-u Aile Kararnamesi'nin yazım aşamasında Osmanlı tebasındaki dini farklılıklar gözetilmeye çalışılmış, tüm vatandaşları içine alacak ve herkes için geçerli olacak şekilde, modern hayatın gerekleri ile inançların bağdaştırılmasına gayret edilmiştir.³¹ Münakehat (evlenme) ve müfarakat (evliliğin sona ermesi) olarak iki kısma ayrılan Kararname'nin en önemli düzenlemeleri, poligamik evlilik ve talak müessesesiyle ilgilidir. Kararname'nin 38. maddesi şu şekildedir: "Üzerine evlenmemek ve evlendiği surette kendisi veya ikinci kadın boş olmak şartıyla bir kadını tezevvüc sahih ve şart muteberdir."³² Bu madde ile poligami, ilk eşin kendi evliliği esnasında bu ihtimale itiraz etmeyerek zımnen rıza göstermesi şartına bağlıdır. Kadın, dilerse tek eşliliği nikâh akdinin bir hükmü kılabilir. Yapılan bu düzenleme ile dinen belirli şartlar dairesinde cevaz verilmiş olan çok eşlilik yasaklanmamış ancak kadınların genel anlamda sahip oldukları özellikler göz önünde tutularak poligamik evliliklerin en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca kadınların boşanma hususundaki hakları da tanınmıştır.

1917 Hukuk-u Aile Kararnamesi, gayrimüslimlerin aile hukukuna ilişkin sahip oldukları adli otonomiye kaldırmış ve Hanefi mezhebinin mutlak uygulanışı yerine mezheplerin telifine

---

²⁷ Muâmeleler, insanın iş ve pratiğe yönelik amelleri. İslam'da fiili ibadet hükümleri dışında kalan ve insanların birbiriyle veya ferdin toplumla yahut da toplumların birbiriyle olan hukuki, idari, mâli, iktisadî ve beşeri münasebetlerini düzenleyen hükümleri ifade eden bir fıkıh terimi. Amele fiilinin mastarı "muâmele" olup, çoğulu "muâmelât"tır.

²⁸ Nizamettin Karataş, "Mustafa Şeref ve "Fukahâya Göre Hukûk-I Âmme" Başlıklı Makalesi (Değerlendirme, Sadeleştirme ve Transkript)", *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2, (2017), 120.

²⁹ Genç, Mustafa, "Evlenmenin Hükmü (Şer'i Sıfatı) ve Bu Konuda İmam Şâfi'ye Nispet Edilen Görüş", *Diyanet İlmî Dergi* 56/2, (2020), 464.

³⁰ Fatma Hızır Asrav, "İlk Modern Aile Hukuku Kanunumuz: 1917 Tarihli Hukuk-İ Aile Kararnamesi", *Medeni Hukuk Dergisi* 2/1, (2025), 54.

³¹ Mehmet Ünal, "Medeni Kanunun Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuki Aile Kararnamesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 34/1-4, (1977), 209.

³² Hızır Asrav, "Hukuk-İ Aile Kararnamesi," 74.

gidilmiştir.³³ Bu düzenlemeler Kararname'ye karşı olumsuz tepkilere yol açmış ve sonuç olarak Kararname işgal kuvvetlerinin ilga talepleri üzerine 1919 yılında yürürlükte kaldırılmıştır.

1926 yılına gelindiğinde ise şahıs, miras ve aile hukukunu da ihtiva eden 743 sayılı Medeni Kanun kabul edilmiştir. 743 sayılı Medeni Kanun'un kendi dönemi açısından bir devrim niteliği taşıdığı söylenebilir; zira çok köklü değişiklikler yapılmış ve laik bir yaklaşım benimsenmiştir.³⁴ Ayrıca 743 sayılı Medeni Kanun'un kendi dönemi bakımından kadın-erkek eşitliğini sağlama yolunda atılmış çok büyük bir adım olduğu söylenebilir. Yapılan bu köklü değişiklikle yeni kurulan devletin hukuki ve siyasi anlamda desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu konuyla ilgili Cumhuriyetin ilk yıllarında, Lozan Antlaşması çerçevesinde Türkiye'de danışman olarak bulunan hukukçu Sauser Hall, şu değerlendirmede bulunmuştur:

“İslam devletlerinin en güçlüsü, bin yıllık geçmişe varan töreleri, altı aylık bir sürede yürürlükten kaldırıyor. Tarih, hiçbir ülkede bu kadar köklü ve ani değişikliğe örnek gösteremez. Bir ülkede ve bir toplum üzerinde yapılmış bundan daha cesur bir deneyim yoktur.”³⁵

Özellikle aile hukuku açısından yapılan düzenlemeler bir devri kapatır niteliktedir. 743 sayılı Medeni Kanun'un getirdiği hükümlere göre ailede; kadın-erkek eşitliği kısmen de olsa sağlanmış, yapılacak evliliklerde resmi nikâh zorunluluğu ve tek eşle evlilik esası getirilmiş, kadınlara toplum yaşayışı içerisinde istedikleri mesleğe girebilme hakkı tanınmıştır. Bu düzenlemelerle aile içerisinde kadın çok daha güçlü bir konuma getirilmiştir. Ancak bu yaklaşımın, ailelerde mevcudun ötesinde bir güç komplikasyonu oluşturduğu söylenebilir. Zira toplumsal bazdaki değişimler, kanunların kabulü kadar hızlı gerçekleşmemektedir.³⁶ Bu türden köklü değişikliklerde toplumun gizli ya da açık bir direnç³⁷ göstermesi olasıdır.³⁸ Çünkü gerek zihinlerde gerekse gündelik hayatın içinde yerini almış olan alışkanlıklar ve değer yargılarının bir günde değişmesi mümkün değildir. Konumuz itibarıyla aile açısından bu direnç çok daha ciddi boyutlardadır. Zira aile oldukça kapalı bir yapıya sahiptir ve değişimi daha çok tedrici şekilde yaşamaktadır.

Elbette toplumsal değişimlerde devletin belirlediği rotanın gerekliliğine ve haklılığına ilişkin eleştirileri hatırdta tutmakta yarar var. Günümüzde insanlar, halen ailenin mahremiyetine ve evlenme akdinin kutsiyetine inanmakta ve kurdukları aileleri kendi değer yargıları çerçevesinde şekillendirmektedirler. Dolayısıyla kanunlar devlet karşısında belli rükünleri zorunlu kılabilir ancak ailenin dokusuna etki edebilmesi için belirli bir sürenin geçmesi ve kişilerin bu düzenlemeleri benimsemeleri gerekmektedir. Bu bakımdan Osmanlı Devleti'nde, 19. yüzyılın başından 1926 yılına kadar süren uzun bir zaman dilimi içinde gerçekleşen kentleşme, kültürel değişim ve Avrupalı devletlerle olan etkileşimin sonucu, bir farklılaşma sürecinin yaşandığını

---

³³ Ekrem Buğra Ekinci, “Akim Kalan Bir Teşebbüs: Osmanlı Aile Kanunu”, *Tarih ve Medeniyet* 43, (1997) 50-52.

³⁴ Üskül Engin, “Toplumsal Dönüşüm,” 37.

³⁵ Şafak Uğurlu, “Yalnız Ankara Ruhuyla Türk Hukuk Devrimi ve Bu Devrimde Ankara Hukuk Mektebi'nin Yeri ve Önemi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 85, (2009), 415.

³⁶ Üskül Engin, “Toplumsal Dönüşüm,” 38. Ayrıca bkz. İlber Ortaylı, *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2006), 44.

³⁷ Gizli dirençten kastımız, kanunlarca yasaklanmış davranışları kişilerin kanunlardan gizli olarak devam ettirmesidir. Bu duruma, poligaminin yasaklanmasıyla birlikte erkeklerin resmi belge üzerinde tek evlilik yapmış olarak görünmelerine rağmen, resmi nikâh olmaksızın birden fazla kadınla evlilik hayatı yaşamaya devam etmeleri örnek olarak gösterilebilir. Açıkça gösterilen direnç ise lafzından da anlaşılacağı üzere kanunlarla getirilmiş olan yasakların alenen ihlal edilmesidir.

³⁸ Üskül Engin, “Toplumsal Dönüşüm,” 38.

söylemek mümkündür. Yaşanan bu etkileşim sonucu kişilerin anlayış ve düşünce yapılarıyla birlikte aile algılarında da kısmi değişimler meydana gelmiştir. Bu tedrici değişim 743 sayılı Medeni Kanun'la getirilen yeniliklerin kolayca özümsemesini sağlayacak düzeyde olmasa da kişilerle birlikte, aile anlayışını ve özellikle aile üyelerinin üstlendikleri rolleri etkilemiştir. Bu bakımdan gerek kişileri gerekse aile değerlerini, yaşadıkları zaman diliminden ayrı bir değerlendirmeye tabi tutmak mümkün değildir. Zira yaşanan tarihsel ve kültürel olaylar bireylerin tutum, değer ve dünya görüşlerini ciddi şekilde etkilemektedir.³⁹ Örneğin, savaş sonrası yaşanan ekonomik bunalımlar aile bireylerinin üstlendikleri roller bakımından değişimlere sebep olmuştur. Savaş ve ekonomik sıkıntıların yaşandığı dönemlerde kadınlar, ailelerinin geçimi için çalışmak zorunda kalmışlar ve savaş sonrasında da iktisadi hayatta yer almaya devam etmişlerdir. Dolayısıyla aile kurumu görünürde kapalı bir yapı arz etmesine rağmen çağının şartlarına ve zamanın içinde barındırdığı dinamizme uyum sağlamak zorunda kalmakta ve oluşan farklılıklar zamanla zihinlerde yerleşmeye ve bir uygulama haline almaya başlamaktadırlar.

743 sayılı Medeni Kanun'a, günümüzde geçerli olan eşitlik anlayışıyla bakıldığında ise bazı konularda eşitlik ilkesinden ayrılarak, ataerkil bir aile yapısını esas alan ve erkeğin haklarını kadınınkine göre genişleten düzenlemeler olduğu görülmektedir.⁴⁰ Bunlara örnek olarak evlilik birliğinin reisi olma yetkisinin kocaya verilmesi gösterilebilir. Kocanın, birliğin reisi olarak bazı konularda son sözü söyleme yetkisi bulunuyordu. Aynı doğrultuda, aile konutunu seçme ve evlilik birliğini temsil etme yetkisi de kocaya aitti. Ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin 1990 yılında verdiği kararlarla iptal edilinceye kadar, kadının bir meslek veya sanatla uğraşmasına izin verme yetkisi de kocaya aitti. Ancak 743 sayılı Kanun'un kadın-erkek eşitliğine aykırı olan bu düzenlemeleri, kabul edildiği dönem itibarıyla toplumsal yapı ve halkın ortak kabullerinden oldukça uzaktı. Bu bakımdan 743 sayılı Medeni Kanun'un kendi dönemindeki topluma hitabı açısından ilerici olduğu, fakat günümüzdeki normlar açısından geri kaldığı söylenebilir.

4721 sayılı yeni Türk Medeni Kanunu ailede kadın-erkek eşitliğini esas almış ve aile hukukunu bu zemin üzerine oturtmaya çalışmıştır. Bu konular Kanun'un "Aile Hukuku" bölümünde, "Evliliğin Genel Hükümleri" başlığı altında düzenlenmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nun getirdiği dikkat çekici yeniliklerden biri de kuşkusuz evlilik birliğinin yönetimine ilişkindir. Önceki düzenlemede "Koca, birliğin reisidir." (m. 152/1) hükmü yer almaktaydı. Bu hükmün, kadın-erkek eşitsizliğini ifade eden hükümlerin en önemlilerinden biri olduğu iddia edilmekteydi. Yeni Kanun bunu "Birliği eşler beraberce yönetirler." (m. 186/11) şeklinde değiştirmiştir.⁴¹ Böylece evlilik birliğinin yönetiminde eşlere eşit söz hakkı tanınmış olmaktadır. Birliğin yönetimiyle ilgili kararları eşlerin birlikte almaları beklenmektedir. Ayrıca artık eşlerin aile konutunu da birlikte seçmeleri ve giderlere birlikte katılmaları gerekmektedir. Getirilen bu yenilikler incelendiğinde kanun koyucunun bu düzenlemeleri yaparken ki asıl amacının ne olduğu ve bu düzenlemelerin toplum tarafından ne kadar benimsediği sorusu akla gelmektedir. Bu bakımdan aile içindeki görev dağılımına müdahale niteliğinde olan "aile reisliği" kavramının kaldırılmış olması tüm bu düzenlemelerin temel felsefesini oluşturmaktadır.

³⁹ Demir, "Benlik, Kimlik ve Kişilik", 187.

⁴⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz. Reyhan Yılmaz, "M.K.'nin Ayrımcı Yasa Maddeleri", *Türk Medeni Kanunu'nun Vazgeçilmez Özü, Eskiye Sözü, İstanbul Barosu Başkanlığı Türk Hukukçu Kadınlar Derneği Çalışma Toplantısı* (İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 1996), 93.

⁴¹ Veysel Başpınar, "Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, (2003), 79.

3. Aile Karakterleri ve Karakter Değişkenleri

Bir ailenin yapısının sosyal, kültürel ve fiziki çevre, aile içindeki roller ve üstlendikleri görevler ayrıca bu bağlamda oluşmuş statülerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Statü dediğimizde ise daha çok üstte ebeveynlerin altta ise çocukların bulunduğu bir gruplaşma anlaşılmaktadır. Bu gruplaşma içerisinde de bir hiyerarşi mevcuttur. Aile içerisinde hiyerarşik üstünlüğe sahip olan kişiye aile reisi denmektedir. Söz konusu reislik anaerki toplumlarda anneye, ataerki toplumlarda ise babaya aittir.⁴² Bununla birlikte ailede kadın, kaynana, hatta çocuk gibi gizli bir otoritenin bulunması da mümkündür.

Türk toplumunda aile genel olarak ataerki bir yapı arz etmektedir. Bu, genel hatlarıyla erkeğin ailede karar mercii olarak görülmesi ve yine erkeğin evin hem geçiminden hem de korunmasından sorumlu tutulduğu aile tipidir. Ataerki aile yapısına sahip olan bazı ailelerde erkeğin mutlak bir tahakkümü söz konusudur. Evde bulunan ne kadın ne de çocukların hiçbir söz ya da itiraz hakları bulunmamaktadır. Bu tipte olan ailelerde kadının daha çok ev hanımı olduğu, ayrıca eğitim seviyesinin de pek yüksek olmadığı görülmektedir.

Kimi ataerki yapıda olan ailelerde ise her ne kadar son söz erkekten çıksa da özellikle eşi veya çocukları ya da hepsini ilgilendiren konularda ev halkına danışabilmektedir. Son olarak da dışarıya karşı ataerki yapıdaymış gibi görünen ancak gerçekte kararların aile üyelerine danışılarak verildiği, hatta biraz daha derine inildiğinde aslında kadının karar verici konumunda olduğu aileler mevcuttur. Bu durum özellikle bizim toplumumuzda yaygın olarak görülmektedir.

Ataerki aile yapısının bir ailede geçerli olması ve yukarıda bahsettiğim şekilde farklı görünüşlerinin olması, kişilerin yetiştirildiği aileyle çok yakından ilgilidir. Kişiler nasıl bir ailede yetişmişse, kendi kurdukları ailede de bunu devam ettirme eğiliminde olmaktadır.⁴³ Ancak toplumumuzda temel itibariyle ataerki bir yapısı olan aile kurumunun şu anda çok ciddi bir başkalaşım süreci geçirdiğini de gözlemleyebiliyoruz.

Anaerki aile yapısı ise bizim toplumumuzda çok sık rastlanmayan bir aile tipidir. Zira buradaki erk yapısını, sadece aile yönetimiyle ilgili kararları alan kimse olarak algılamamak gerekir. Nasıl ki ataerki yapıda erkek ailenin her türlü ihtiyacından sorumluyorsa, bu yapıda da sorumluluk kadının üzerindedir ve dolayısıyla toplumumuzun kadın-erkek algısıyla pek örtüşmeyen bir aile tipidir. Aslında bu gerçek bile yürürlükteki kanunun topluma uyumunu test etmeye yeterlidir. Eğer toplumda anaerki ve ataerki aileler aynı orada olsaydı kanunun ailede kadın-erkek eşitliği konusundaki hükmünün daha çok toplumsal kabule mazhar olacağı düşünülebilirdi.

Aile içinde bir otorite anlayışından ziyade eşitlikçi bir duruş sergileyen ailelere bakıldığında ise bu ailelerde tüm üyelerin eşit şekilde söz hakkına sahip olduğu görülmektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile temelde ulaşılmaya çalışılan aile tipi budur. Çünkü bu anlayışa sahip olan ailelerde herkes etken konumdadır, fikir ve görüşleri işleme dökülebilmekte ve cinsiyete bağlı herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmamaktadır. Aynı zamanda herkes sorumlulukları üstlenme açısından da eşit konumdadır. Yani burada kadın her türlü sorumluluğu erkeğe yükleyerek kenara çekilmemekte, gerektiğinde o da çalışıp aile bütçesine katkı sağlayabilmektedir.

---

⁴² Sera Reyhani Yüksel, "Türk Medenî Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18/2, (2014), 189.

⁴³ Fisun Nezihe Çavuşoğlu, *Evli Çiftlerin Kendi Aile Yapı ve İşlevselliklerinin Aile Orijinleriyle Karşılaştırılması* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 24.

Bu noktada 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ailenin genel hükümleriyle ilgili getirdiği yeniliklere değinmek gerekirse, kadın artık aile birliğini temsil edebilecek derecede yetkin görülmekte, en azında bu hedeflenmektedir. Kadınlar her geçen gün hakkını daha fazla arayabilen ve evinin dışına çıkmaktan daha az korkan bir portre çizmektedir. Bunun temelinde kadınların eğitim düzeylerinin artması, dolayısıyla ekonomik özgürlüklerine sahip olmaları ya da istediklerinde kendi ayakları üzerinde durabileceklerine olan inançları yatmaktadır. Bu durumun oluşmasında gerek medya gerekse devlet eliyle sürdürülen bilinçlendirme politikalarının ve daha birçok etkenin rol oynadığı söylenebilir.

Aile içerisindeki hiyerarşik yapı üzerinde birçok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bunların başında aileyi oluşturan bireylerin kişilik özellikleri gelmektedir ki, yazımızın başında da belirtildiği üzere kişisel özellikler ağırlıklı olarak aile içinde kazanılmaktadır. Bu bakımdan ailenin öncelikle içinde bulunduğu kültürel ve fiziksel çevre, bununla birlikte de bu faktörlerin aile yapısı üzerindeki etkisi incelenmelidir. Bu bağlamda "Yaşanılan bölgenin aile yapısı üzerinde nasıl bir etkisi vardır?" ve "Yapılan kanuni düzenlemelerin, bölgesel faktörlerin etkisi altında olan aileler için uygulanabilirliği hangi düzeydir?" gibi sorulara cevap aranmalıdır.

İnsanın sosyal bir varlık olması dolayısıyla yaşadığı kültürel çevreden etkilenmemesi beklenemez. Bununla ilişkili olarak aile yapısı da aynı düzeyde etkilenmektedir. Örneğin aile içerisinde cinsiyetle ilgili gibi görünen bazı rol algılarının kültürel kaynaklı olması mümkündür. Bu durumun en bariz örneklerinden olan kadınların erkeklerden daha zayıf oldukları ve çalışma hayatının onlar için uygun olmadığı görüşü temelinde kültürel kalıplar barındırmaktadır. Ailelerin ise o çevrede buldukları müddetçe bu kalıplardan kurtulabilmeleri oldukça güçtür.

Bugün kadınların çalışmak için eşlerinden izin almaları kanunen gerekmemektedir. Kocanın bu durumla ilgili yapabileceği tek itiraz kadının çalışması ya da yaptığı iş dolayısıyla evlilik birliğinin zarara uğraması ihtimaline yöneliktir. Bu iddia ise hâkimin denetimi altındadır. Fakat gerçekleştirilmiş olan kanuni düzenlemelerin ilgili kültürel yapıya sahip bir çevrede bulunan aile açısından amacına ulaşmasını beklemek mümkün değildir. Zira kadının bu anlayışa başkaldırması, öncelikle ailesinden vazgeçmesi, hatta düzenin aksine yapılan hareketin bedelini çok daha ağır şekillerde ödemesi anlamına gelebilecektir.

Bununla birlikte içinde yaşanılan fiziki çevrenin ekonomik şartları da toplumdaki aile algısı üzerinde etkilidir. Örneğin bir sanayi kenti olan İstanbul'da aileler üzerinde yapılan bir araştırma sonucu şaşırtıcı veriler elde edilmiştir.⁴⁴ Bu verilere göre eğitim seviyesinin yükselmesi ve kadınların çalışma hayatında yer almalarından dolayı İstanbul'da cinsiyet kalıpları ve sosyal roller değişmeye başlamıştır. Bu bağlamda artık kadınlar aileyi ilgilendiren meselelerde karar sürecine katılabilmektedir. Ayrıca ekonomik özgürlüğünü eline alan kadın, hakkını hukuki anlamda arayabilmekte ve bu açıdan bakıldığında ise aile içinde erkeklerle eşit haklar kazanmış olan kadınların bu imkânlardan yararlanabildikleri görülmektedir. Buradan hareketle ailede reislik algısının, aileye sağlanan ekonomik katkıdan nasıl etkilendiğinin tartışılması gerekmektedir.

Aile, varlığını devam ettirebilmek için ekonomik olarak geçimini sağlamak zorunda olan bir kurumdur. Dolayısıyla eşlerden birinin mutlaka çalışması gerekir; hatta bazen şartlar iki eşin de çalışmasını zorunlu kılabilir. Bizim toplumumuz açısından kadınların azımsanmayacak bir

---

⁴⁴ Çavuşoğlu, *Evli Çiftlerin Kendi Aile Yapı ve İşlevselliklerinin Aile Orijinleriyle Karşılaştırılması*, 76.

kısının hala ev hanımı konumunda olduğu göz önünde bulundurularak öncelikle erkeğin çalıştığı kadının ise ev hanımı olduğu aile örneği üzerinden başlamak isabetli olacaktır.

Getirilen yasayla bugün, ev hanımlarının da evin ve çocukların bakımını yapmakla aileye katkı sağladığı anlayışı yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak toplumumuzda henüz bu yönde bir algının gelişmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü her ne kadar kadın ailesi için evde çaba harcıyor ve bir anlamda çalışıyor olsa da, sonuçta her türlü maddi ihtiyacını karşılayabilmek için kocasına bağımlı durumdadır. Ekonomik anlamda özgür olmayan kadın bu durumun bir sonucu olarak da aile reisinin, ailenin ekonomik geleceğini elinde tutan erkek olduğunu düşünmektedir.

Bu durumla ilgili birçok değişkenin etkisiyle aksi sonuçlara ulaşmak mümkündür ancak toplumumuzda ve kadının çalışmadığı ailelerde genel itibariyle mevcut olan kanı bu şekildedir. Mesela, genel anlamda kişilere, “Sizin ailenizin bir reisi var mı?”, “Varsa bu kişi kim?” şeklinde sorular yöneltildiğinde, “Elbette ki ailede parayı kazanan kişi o ailenin reisidir. Fakat eşlerden her ikisinin de çalışıyor olma durumu farklıdır.” şeklinde temele maddi gücü koyan cevaplar verilmektedir.

Dolayısıyla bu düşünce tipi açısından 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda aile reisliğinin kaldırılması, aile birliğinin birlikte temsili, ekonomik özgürlüğe sahip olmayan kadınların bulunduğu aileler için herhangi bir değişiklik getirmemiş gibi gözükmektedir. Bu da yasamanın gerçekleştiği düşünce alanının genişliği hakkında şüpheler uyandırmaktadır.

Kadın toplumun ifadesiyle çalışmadığı için ya babaya ya da kocaya bağlı olmak ve bu yüzden de sürekli birilerinin himayesi altında bulunmak zorundadır. Bu durumun oluşmasında maddi imkânsızlıkların yanında, insanların zihninde yerleşmiş olan aile ve toplumdaki rol algısının da etkisi bulunmaktadır. Zira insanlar hayatlarını kodlandıkları şekilde devam ettirmektedirler. Başka bir deyişle, kadın kendi ailesinde bu şekilde yetiştirilmiş ve bu doğrultuda para kazanan kişinin, yani Türkiye’de büyük oranda erkeğin aile reisi olduğunu düşünmektedir.

Günümüzde ülkemizin bir başkalaşım süreci içerisinde olduğunun da belirtilmesi gerekmektedir ancak başkalaşım hızında, ülke geneline bakıldığında kırsal kesim ile kent arasında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu bakımdan ağırlıklı olarak kırsal kesimde kadınlar çalışıyor olsalar dahi eğitim seviyesiyle de ilişkili olarak yerleşmiş olan bu algının henüz değişmemiş olduğunu söylemek mümkündür. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu her ne kadar aile reisinin koca olduğuna dair hükmü kaldırmış olsa da, kanunun göz ardı etmeye meylettiği bir gerçeklik bazı kesimler açısından devam etmektedir.

Aslında konuya, reislik kavramının hukuki yönünden çok sosyal yönünün ağır bastığı şeklinde de bir yorum getirilmesi mümkündür. Bu bakımdan kanundaki düzenleme ne şekilde olursa olsun, türlü algı farklılıkları yüzünden uygulamada herhangi bir değişiklik gözlenmemekte ve aileyi dışarıya karşı yine erkek temsil etmektedir. Her türlü sorumluluk erkekte ve kararların da yine onun kontrolünde alındığı, hatta kadınların çoğu zaman hukuki düzenlemelerden dahi habersiz olduğu bir gerçektir. Ayrıca kanun her ne kadar eşlerin evlilik birliğini birlikte yönetmesi yönünde bir düzenleme yapmışsa da bu düzenlemenin aksi yönündeki bir davranışa işin doğası gereği herhangi bir müeyyide bağlayamamıştır. Adeta sosyal realiteleri lafzen reddederken zımnen kabul etmiştir. Eşlerin aile reisliğiyle ilgili olarak hâkime başvurma imkânları varsa da bu yöntem bizim toplumumuzda genelde tercih edilmemektedir.

İkinci olarak eşlerin her ikisinin de çalışması halinde, aile geçimine katkısı olan kadının, ev hanımına nazaran talepleri ve birlikle ilgili kararlardaki söz hakkı da artmaktadır. Bu mevcut

olan ve genel olarak da kabul edilen bir durumdur. Kadın eğer çalışıyor ve para kazanıyorsa eşler çoğunluklu olarak kararları birlikte almaktadırlar.

Kişilerin aile içi roller ve aile algılarında önemli değişiklikler gözlemlenmektedir. Örneğin yine İstanbul'da gerçekleştirilen bir çalışmada kişilerin ailelerinde bulunan yapıyı kendi kurdukları ailelere taşımadıkları ortaya çıkmıştır⁴⁵. Bu durumun da bazı istisnaları olmakla birlikte bir kesimin artık aile içerisindeki cinsiyet farklılıklarına eskisi kadar keskin anlamlar yüklediği ve daha ziyade kadınların da belli bir eğitim seviyesine sahip olup çalıştığı ailelerde erkeklerin ev içinde ve hayatı paylaşma konusunda eski kalıplardan kurtulmaya başladığı görülmektedir.

Kadının belli bir seviyede eğitim almış olması onu daha özgüvenli kılmakta ve erkeğin de onun vereceği kararlara olan güveni bu doğrultuda artmaktadır. Kadının çalışmadığı aileler ile karşılaştırıldığında burada kadın belli sorumlulukları üzerine almış ve nimet-külfet dengesinin sağlanması amacıyla birliğin yönetiminde söz sahibi olmuştur. Ancak zaman zaman kadın belki de bilinçli olarak bu vazifeyi kocaya bırakmaktadır. Bu yapıya sahip olan ailelerde, dışarıya karşı aileyle ilgili tüm sorumluluk koca aittir.

Son olarak, kadının çalışıp erkeğin çalışmadığı aileler vardır ki, reislik kavramının değerlendirilmesinde, temele ekonomik gücü elinde tutma hali koyulduğunda gerçekten parayı kazanan kimsenin son sözü de söylediği olgusu bu örnekte daha açık ortaya çıkmaktadır.

Burada kadın, halk tabiriyle evin babası olmuş durumdadır çünkü genel olarak ataerkil bir yapıya sahip olan toplumumuzda parayı evin babasının getireceğine dair yerleşmiş bir kabul mevcuttur. Erkek ise çalışmadığı ve evin geçimine katkısı olmadığı için en önemli iktidar araçlarından birini yitirmiş bulunmaktadır. Tabii kocanın çalışmaması çeşitli sebeplere dayanabilmektedir. Bu sebeplerin her biri ise aile reisliği açısından yapacağımız yorumları etkilemektedir. Erkek, hasta olduğu için çalışmıyor, savruk bir yaşam tarzı olduğu ya da sorunlu kişiliği sebebiyle çalışmıyor yahut da müsrif olduğu için çalıştığı halde ailesine bakmıyor olabilir. Örnekleri artırmak ve her biri için farklı yorumlar yapmak mümkündür.

Aile bireylerinin kişisel özellikleri aile yapısı üzerinde oldukça etkilidir. Bu bakımdan ailenin geçimini sağlayan kişinin ağırlıklı olarak aile yönetiminde söz sahibi olacağına ilişkin yoruma şu gerçeği eklemekte fayda vardır: Eğer kadın baskın kişiliği sayesinde ailede etkin bir rol üstlenmiş ve mutlak otorite konumuna gelmişse, erkeğin bu duruma müdahalesi sınırlı olmaktadır. Buradan çıkan sonuç ise taraflardan birinin baskın karakterde olması halinde diğer eş üzerinde tahakküm kurabildiği yönündedir.

Bu noktada, diğer tarafın mevcut duruma razı olmaması halinde ne olacağı sorusu akla gelmektedir. Yeni düzenleme uyarınca eşler kararları birlikte alacaklar, anlaşmazlık halinde ise mahkemeye başvurabileceklerdir. Ancak bu da ayrıca tartışılması gereken bir konudur. Zira toplumumuzda aile, ciddi manada kutsal addedilen ve mahremiyetine çok dikkat edilen bir kurumdur. Dolayısıyla yaşanan bu tip sorunlar yine aile içinde çözmeyi tercih edilmektedir. Yani anlaşmazlık halinde son sözü söylemesi için hâkime müracaat imkânları olmasına rağmen, aileler bunu en son aşama olarak ve çoğu zamanda boşanmayla sonuçlanan geri dönüşü zor bir yolun başlangıcı olarak görmektedirler.⁴⁶

Kanun koyucu, evlilik birliğinin her iki eş tarafından birlikte yönetilmesini düzenlemiş ama yine de talep edilmesi durumunda son sözü söylemesi için bir makam tesis etmiştir. Yani kanun

⁴⁵ Çavuşoğlu, *Evli Çiftlerin Kendi Aile Yapı ve İşlevselliklerinin Aile Orijinleriyle Karşılaştırılması*, 75.

⁴⁶ Akıncı, "Kadın ve Aile", 27.

koyucu eşitlikçi ve yenilikçi bir düşünceyle getirdiği bu yeni düzenlemenin de tam ve istenilen şekilde yürümeme ihtimalini göz önünde bulundurarak tarafların talebi durumunda tamamen aile içi bir meseleye müdahil olabileceğini hüküm altına almıştır.

Aileler her ne kadar kendileri talep etmek durumunda kalsalar da, toplumun gözünde “mahkemeye düşmüşler” portresi çizmekten çekinmektedirler. Çünkü aileler için bu durum ciddi bir çıkmaz oluşturmaktadır. Zira eşler meseleyi çözüp tekrar eski hallerine dönseler bile toplum hafızası bu sıkıntılı durumu onlara unutturmamaktadır. Bununla birlikte eğer taraflar da dışarıdan gelen etkilere açık kimseler ise aileler açısından ciddi zedelenmeler yaşanabilmektedir. Başka bir deyişle, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun anlaşmazlığa çözüm bulmak adına getirdiği düzenleme aileler için daha başka sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla aileler sırf sosyal baskı yüzünden mahkemelere gitmekten çoğu zaman imtina etmekte ve meseleyi olabildiğince aile içinde çözmeye çalışmaktadırlar.

Aslında bu noktada kanunların, toplumun refahı adına getirdiği düzenlemelerin, sosyal bir gerçeklikle karşılaşmak suretiyle uygulanabilirliğinin zedelenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu duruma nasıl bir çözüm getirilebilir diye düşündüğümüzde ise karşımıza İsviçre örneği çıkmaktadır. İsviçre’de resmi aile danışmanlığına ilişkin bir uygulama mevcuttur. Bu uygulamadan esinlenerek ailenin karar sürecine katkı sağlamak adına meseleyi mahkemeye taşıyarak alenileştirmeden yardımcı olacak bir kurum ihdas edilebilir ve bu anlamda getirilecek olan yenilik aileler açısından daha olumlu sonuçlar doğurabilir. Çünkü sosyal baskı, hem akrabalık hem de komşuluk ilişkileri bakımından birlikte yaşama eğiliminde olan toplumumuzda bireyler üzerinde oldukça etkilidir. Bu örneğin yanı sıra kendi toplumumuzun kültürel dokusu incelendiğinde, yüzyıllardır eşler arasında çıkan meselelerin yine aile içerisinde çözülmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Genelde aile büyüklerinin de yardımıyla anlaşmazlıklar tatlıya bağlanmaktadır. Bu bakımdan aile büyükleri bir anlamda hâkimin vazifesini yerine getirmekte ve tarafları orta yolda buluşturmaktadırlar. Ancak hâkim bu işi kanundan aldığı yetkiye dayanarak icra ederken aile büyükleri meşruiyetini toplumdan almaktadır.

Aile algıları üzerinde dini inançların da etkisi oldukça büyüktür. Kişiler genel itibarıyla gerek şahsi gerekse aile hayatlarını inançlarına göre şekillendirmekte ve inandıkları düzenleyici normların koymuş olduğu kaidelere riayet etmek suretiyle yaşamlarına devam ettirmektedirler.

Dolayısıyla inanç, kişilerin hayatları ve aile algıları üzerinde birincil derecede etkilidir. Zira insanlar, iradi olarak doğruluklarını kabul ettikleri inanç sistemlerine tâbi olmaktadır. İçten gelen bir otokontrol mekanizması işlemektedir. Bu bakımdan kişilerin inançlarına ve bu inancın getirmiş olduğu kaidelere riayet edilip edilmemesine göre bir değerlendirme yaptığımızda hayatını dini temeller üzerine kuran ailelerde aile reisliği kavramının ne şekilde algılandığı sorusuna cevap aranmalıdır.

İslam dinine göre aile birliğinin reisi kocadır. Ancak bu reislik kavramı amir-memur ilişkisi niteliğinde değildir. Aile daha çok küçük bir cemiyet, bir topluluk olarak görülmektedir. Bu toplulukta düzenin sağlanabilmesi adına bir reise ihtiyaç olduğu ve bu vazifenin de tabiatları gereği erkeğe verildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte İslam dininde tüm cemiyet işlerinin danışma ile yürütülmesi esastır. Konuya aile birliğinin yönetimi açısından bakıldığında ise olması gereken kocanın mutlak hâkimiyeti değil, kararların danışma yoluyla birlikte alınmasıdır. Ayrıca evin geçimini sağlamak da kocanın sorumluluğundadır.

743 sayılı Medeni Kanun'da erkek, bir ölçüye kadar karısından aile geçimine katılmasını isteyebiliyordu; yeni düzenleme ise ailenin geçiminden her iki tarafı da sorumlu tutmaktadır. İslam hukukuna göre evlilikte kocanın bu yönde bir talep hakkı bulunmamaktadır. Ailenin geçiminden erkek tek başına sorumludur. Ayrıca aile konutunun seçimi de kocaya aittir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile getirilen düzenleme ile kişilerin inanç sistemlerinin öngördüğü rükünler arasındaki bu farklılık, kanuni düzenlemelerin uygulanabilirliğini etkilemektedir. Zira İslam inancına sahip olan kişilerin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile getirilen düzenlemeleri kendi ailevi meseleleri açısından uygulamaya koyduklarını söylemek mümkün değildir. Bu bakımdan karşılıklı rıza, sevgi ve saygı temeline dayanan evlilik birliğinde kişiler, birbirlerine, çevreye ve kamu düzenine zarar vermedikleri müddetçe en azından aile içinde inandıkları şekilde yaşamaya devam edebilmektedirler. Fakat kanun ve toplum normlarının farklı akıntılar halinde seyretmesi yine bir sosyolojik vakıa olarak not düşülmelidir.

Aile hukukunda ortaya çıkan bu seçim özgürlüğünün sebeplerinden bir tanesi, aile birliğinin yönetimiyle ilgili 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun getirdiği düzenlemelere aykırı davranılmasının, taraflardan birinin şikâyetçi olmaması durumunda, herhangi bir müeyyideye bağlanmamış olmasıdır. Aile içindeki hiyerarşik yapının inançlarının bir gereği olduğu kanaatini taşıyan kişilerin oluşturduğu ailelerde, birliğin yönetimiyle ilgili konuların karar aşamasında, hâkimin müdahalesini gerektirecek bir uyuşmazlığın çıkma ihtimali oldukça zayıftır. Zira kararlar üstte de ifade edildiği şekilde eşler arasında danışma yoluyla alınmaktadır. Gerek İslam dini gerekse 743 sayılı Medeni Kanun açısından, birden fazla kişinin birlikte yaşadığı durumlarda her ne kadar hakkında karar verilecek konuyu istişare etme zorunluluğu bulunsa da, aile içinde düzenin sağlanabilmesi adına bir koordinatörün varlığı aranmıştır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda ise kadın-erkek eşitliğini sağlamak adına getirilen düzenleme uyarınca eşlerin, aileyi ilgilendiren meselelerde birlikte hareket edecekleri öngörülmüştür ve dolayısıyla anlaşmazlık çıkma ihtimalinin eskiye oranla arttığı söylenebilir⁴⁷.

Seküler bir yaşam tarzını bilinçli olarak benimsemiş olan kimselerin oluşturduğu ailelere bakıldığında, genel olarak tarafların temele eşitlik kavramını koymaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu bağlamda hane içinde herkesin eşit söz hakkına sahip, düşünce ve kararlarında özgürlüklerin egemen olduğu bir yapı hedeflenmektedir. Bu yapıya sahip olan aileler daha çok yasalarla getirilen yeniliklerin kendi hak ve özgürlüklerine ne kadar müdahale ettiğiyle ilgilenebilirler.

Seküler yapının yanı sıra aile içi demokrasi ve anlayışa etki eden başka faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörler arasında eğitim seviyesi, coğrafi etkiler, kültür, yaşanan tarihsel sürecin bireyler ve aile yapısı üzerindeki yansımaları sayılabilir. Bir örnekle somutlaştırmak gerekirse, hayatlarını sürdürmek adına uymaları gereken bir inanç sistemine tabi olmayan ya da temelde herhangi bir inanç sistemine tabi olup bunu yaşamsal düzlemde uygulamaya geçirmeyen kimselerin oluşturduğu ve coğrafi olarak ayrışan iki ailenin "aile reisliği" kavramına yaklaşımları birbirinden farklı olabilmektedir. Sekülerite noktasında uzlaşan ailelerden birinin kentte yaşayan ve yüksek eğitim seviyesine sahip, diğerinin ise kırsal kesimde yaşayan ve daha çok örfi kuralları gözeterek yaşamını sürdüren bir aile olması, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile getirilen yeniliklere olan bakış açısının değişmesine sebep olmaktadır. Kentli aile örneği açısından bakıldığında, ailede reislik kavramının kaldırılmış olmasının olumlu bir düzenleme olduğu söylenebilir de kırsal kesimde bulunan diğer aile açısından örf ve adet kurallarına sıkı

⁴⁷ Doğan, "Evliliğin Genel Hükümleri", 102.

şekilde bağlı olunması sebebiyle aile içi eşitlik anlayışının benimsenmesi ve kısa vadede uygulanabilir bir nitelik kazanması oldukça güçtür. Bu bakımdan geleneksel bir yapıya sahip olan ailelerin, modernleşme sürecinden etkilenerek bir anlamda arada kaldığını söylemek mümkündür.

Sosyal çevrenin ve zaman içerisinde oluşmuş olan kültürel kalıpların etkisi altında yaşamakta olan geleneksel yapıdaki aileler üzerinde hareket kısıtlamasının çok fazla olduğu ve mahkemeye gidememe durumunun daha çok bu aileler için geçerli olduğu söylenebilir. Sonuçta aileler gerçekte istedikleri şekilde değil, örf, adet ve gelenekler doğrultusunda hareket etmektedirler. Kanunlara ilaveten sosyal çevrenin de şekillendirici yaptırımlarının hedefi olabilmektedirler. Ancak toplumumuzda özellikle bu aile yapısında son yıllarda ciddi bir farklılaşma süreci yaşanmaktadır. Bu durumun yine birçok sebebi sayılabilir; ancak bunlardan en önemlisi eğitimidir. Burada eğitimden maksat hak, hukuk ve insanlık kavramlarını anlamış ve bunları içselleştirmiş olmaktadır.

Farkındalık seviyesi yükseldikçe kişiler daha nesnel gözlem yapabilme yeteneği kazanmakta, gerek bulunduğu ortamın gerekse zamanın şartlarını akıl süzgecinden geçirmek suretiyle çıkarımlarda bulunabilmektedirler. Bu bağlamda eğitim insanda bağımsız bir birey olduğu ve kendine ait fikir ve duygularının olabileceği bilincini oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle eğitim kişiyi özgürleştirmektedir. Bu özgürlük ise hem psikolojik hem de ekonomik anlamda gerçekleşir. Yeterli eğitim düzeyine ulaşmış bir kimse kendi hayatıyla ilgili kararlar almakta ve uygulamakta gerekli düzeyde eğitim alamamış kimselere nazaran daha cesur davranabilmektedir.

Eğitim seviyesini, kurulan aileler açısından değerlendirdiğimizde ve eşlerin karşılıklı olarak eğitim seviyelerinin yüksek olduğu düşünüldüğünde çevresel faktörlerden daha az etkilendikleri ve karar verme sürecini birlikte gerçekleştirdikleri umulabilir. Bu bağlamda yüksek eğitim seviyesine sahip kimselerin oluşturdukları ailelerde rol dağılımı da sahip oldukları aile algısına göre, genel olarak dış etkilerden bağımsız şekilde gerçekleşir⁴⁸. Dolayısıyla artık insanlar gelenek halini almış her şeyi sorgulamadan uygulamaya koymamaktadırlar ki bu, toplumsal açıdan oldukça önemli bir gelişmedir. Zira gelenek, görenek, örf ve adet dediğimiz kavramlar bir toplumun kodlarını oluşturan son derece önemli noktalar olmalarının yanında, bu tip kaidelere körü körüne bağlı olmak ciddi sorunlar doğurabilmektedir.

Günümüzde kadınlar artık erkeklerle eşit hak talebinde bulunabilmekte ve bu talebi çeşitli platformlarda dile getirebilmektedirler. Bu gelişmenin yaşanmasında özellikle kadınların eğitim seviyesinin artmasının ve kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen kanuni düzenlemelerin etkisi büyüktür. Anayasa'nın "Kanun Önünde Eşitlik" konulu 10. maddesinde yapılan düzenlemeyle "Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür." hükmü getirilerek kadın-erkek eşitliği güçlendirilmiş ve bu yönde kurumsal düzenlemelerin yaşama geçirilmesi karara bağlanmıştır.

Topluma baktığımızda ise geleneklerden kolayca sıyrılamayan bir yapının bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle, bazı ailelerde erkekler yerleşmiş olan aile algısı ile kanunen

---

⁴⁸ Genel itibarıyla durum bu şekildedir ancak bireylerin sahip oldukları karakteristik özelliklerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İlişkiler bazında önemli bir yere sahip olan bu durum zaman zaman tüm dengeleri tersine çevirebilecek güçtedir. Kişilik gelişimleri sıkıntılı olan bireylerin eğitim seviyelerinin yüksek olması aile algıları üzerinde gerekli etkiyi oluşturamamaktadır.

kadınlara tanınan haklar arasında kalarak dengeyi kurmakta zorlanmaktadırlar. Zira çoğu zaman dile getirilmese bile toplumda kadının sözünün geçtiği ailelere farklı bir gözle bakılmakta, hatta bazı bölgelerde değil kadının sözünün geçmesi, kadının fikrinin alınması dahi yadırganmaktadır. Dolayısıyla erkekler, aynı zamanda aile içindeki bu türlü bir kadın algısıyla baş etmek zorunda kalmaktadırlar.

Sonuç

Çalışmamızda ifade etmeye çalıştığımız temel husus; her ailenin kendine özgü bir yapısı ve bu doğrultuda şekillenmiş olan bir aile algısının bulunduğuudur. Bu farklılığın temelinde pek çok değişken yatmaktadır. Bunlardan ilki olan coğrafi farklılıklar; örf, adet ve özellikle kadının toplumsal konumu bakımından dikkat çekmektedir. Bunun dışında aile kurumunu, eğitim, ekonomik imkânlar ve inanç gibi konular da ciddi şekilde etkilemektedir. Ayrıca aile üyelerinin kişilik yapıları, özellikle incelediğimiz ailede reislik kavramı bakımından, yorum farklılıklarına sebep olmaktadır. Bu anlamda aile içinde baskın kişilik özelliklerine sahip kimseler deyim yerindeyse her türlü yerleşmiş uygulamayı tersine çevirebilmektedirler. Ancak ülkemizdeki ailelerin genel yapısı incelendiğinde halen ataerkil bir yapının izleri görülmektedir. Aile birliğinin yönetimiyle ilgili kararların verilmiş sürecine kadının müdahil olmasının eskiye nazaran artmış olduğunu söylemek mümkünse de; kararların uygulanışı ve özellikle ailenin dışa karşı temsil edilme vazifesi halen kocadadır. Bu toplumsal yapı günümüzde bir değişim süreci içindedir. Ancak toplumsal platformda yaşanması beklenen iyileşmelerin öncelikle zihinlerde yer edinmesine ve bu anlamda meşrulaşması için belli bir sürenin geçmesine ihtiyaç vardır.

Toplumumuzun azınlıkta kalan bir kesimi ise aile içi demokrasi ve eşitliğin sağlanması adına yapılan düzenlemeleri uygulamaya geçirme hususunda herhangi bir zorlukla karşılaşmamaktadırlar. Bunlar genel itibarıyla, yüksek eğitim seviyesine sahip, kentte yaşayan ve seküler bir yaşam tarzını benimsemiş ailelerdir. Fakat özellikle aile içinde kadın-erkek eşitliği bakımından olumlu olan bu düzenlemeler incelendiğinde; zihinlerde, toplumumuzun genel yapısıyla, değerleriyle ve gelişme arzusunun doğrultusuyla paralellik arz etmekten ziyade kısıtlı bir bakış açısıyla ve şartlanılmış bir dönüşüm uğruna gerçekleştirilmiş oldukları izlenimini uyandırmaktadır.

Bu anlamda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, toplumsal açıdan aslında ağırlıklı olarak mevcut durum yerine, azınlıkta kalan bir kesim için geçerli olan durumu düzenleme altına almıştır. Başka bir ifadeyle kanunun, aileler arasında var olan dinamizme sınırlı bir algıyla yaklaştığını söylemek mümkündür. Benzer şekilde, kanun koyucunun gelişen ve ciddi bir değişim gösteren toplumumuzda ekonomik hayatta varlığını artıran kadınlara aile içinde erkeklerle eşit hakların tanınmasını amaçladığı ve bu bağlamda getirdiği yeniliklerle aile kurumuna biraz düzenleyici ama ağırlıklı olarak dönüştürücü bir saikle yaklaşmış olduğunu söyleyebiliriz.

Sayılan pek çok değişkenin etkisiyle her birey özel bir karakter ve nitelik karışımı sergilediği gibi, her aile de kendine özgü şartlar içinde var olur. Kanunlarla genel bir değer yargısı oluşturmaya çalışmak devleti sosyolojik başarısızlığa sürükler. İster 743 sayılı Medeni Kanun'daki gibi erkek reis sayılsın isterse 4721 sayılı Türk Kanunu'ndaki gibi eşler eşit sayılsın, toplum tekçi kurguları reddedecektir. Ailelerin kendi özelliklerine ve prensiplerine dayanarak yürümleri, devletin sadece başvuru halinde ve talep miktarınca hakem sıfatıyla müdahil olması elbette daha adil olacaktır.

Kaynakça

- Akıncı, Şahin. "Medeni Kanun'da Kadın ve Aile". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2, (2004), 15-31.
- Akıntürk, Turgut. *Aile Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2006.
- Arğın, Emrah. *Algı, Sosyal Algı ve Algı Yönetiminin Sosyal Medyada Kullanımı*. Ankara: Iksad Publications, 2021.
- Aslan, Esra. "Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri." *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 4, (1992), 7-14.
- Ayan, Dursun. "Aile ve Hukuk." *Aile Sosyolojisi*. Aytül Kasapoğlu – Nadide Karkıner (Ed.). 212-235. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2012.
- Başpınar Veysel. "Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, (2003), 79-101.
- Çavuşoğlu, Fisun Nezihe. *Evli Çiftlerin Kendi Aile Yapı ve İşlevselliklerinin Aile Orijinleriyle Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Demir, İlkey. "Benlik, Kimlik ve Kişilik." *Gelişim Psikolojisi*. Hatice Ergin – S. Armağan Yıldız (Ed.). 181-205. Ankara: Nobel Yayın, 2010.
- Doğan, Murat. "Türk Medeni Kanununun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 52/4, (2003), 131-146.
- Ekinci, Ekrem Buğra. "Akim Kalan Bir Teşebbüs: Osmanlı Aile Kanunu." *Tarih ve Medeniyet* 43, (1997) 50-52.
- Erbay, Muhammet – Aslan, M. Mert. "Algı Yönetiminde Sosyal Değerlerin Etkisi." *Ulakbilge* 38, (2019), 497-504.
- Eyce, Berrin. "Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi* 4, (2000), 223-244.
- Genç, Mustafa. "Evlenmenin Hükümü (Şer'i Sıfatı) ve Bu Konuda İmam Şâfiî'ye Nispet Edilen Görüş." *Diyanet İlmî Dergi* 56/ 2, (2020), 459-492.
- Gökçe, Birsen. *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazıları I, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/1*. 204-224. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991.
- Günindi, Yunus – Yaşa Giren, Songül. "Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi." *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, (2011), 349-361.
- Hızır Asrav, Fatma. "İlk Modern Aile Hukuku Kanunumuz: 1917 Tarihli Hukuk-İ Aile Kararnamesi." *Medeni Hukuk Dergisi* 2/1, (2025), 54-79.
- Karataş, Nizamettin. "Mustafa Şeref Ve "Fukahâya Göre Hukûk-I Âmme" Başlıklı Makalesi (Değerlendirme, Sadeleştirme ve Transkript)." *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2, (2017), 117-141.

- Kurtdaş, Emine Meliha – Ulukaya Öteleş, Ülkü. “Ulusal ve Küresel Kimlik Bağlamında Sosyal Bilgiler Eğitimi.” *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 22/2, (2021), 1115-1168.
- Ortaylı, İlber. *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.
- Özdemir, Osman – Güzel Özdemir, Pınar – Kadak, Muhammed Tayyib – Nasıroğlu, Serhat. “Kişilik Gelişimi.” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4/4, (2012), 566-589.
- SEKAM, “Türkiye’de Aile,” (2016), (09 Ekim 2025),
<https://www.sekam.com.tr/sayfa.php?detay=turkiye%E2%80%99de-aile>.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. “Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler.” (09 Ekim 2025), chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.aile.gov.tr/media/50219/taaya2013trk.pdf.
- Tekin Epik, Meryem – Çiçek, Özal – Altay, Selin. “Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini.” *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 38, (2017), 35-59.
- Tunçeli, Hilal İlknur – Zembat, Rengin. “Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin Değerlendirilmesi ve Önemi.” *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi* 3, (2017), 1-12.
- Turğut, Faruk. “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar.” *Medeniyet ve Toplum Dergisi* 1/1, (2017), 93-117.
- Uğurlu, Şafak. “Yalnız Ankara Ruhuyla Türk Hukuk Devrimi ve Bu Devrimde Ankara Hukuk Mektebi’nin Yeri ve Önemi.” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 85, (2009), 414-437.
- Ünal, Mehmet. “Medeni Kanunun Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuki Aile Kararnamesi.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 34/1-4, (1977), 233-252.
- Üskül Engin, Zeynep Özlem. “Medeni Kanun ve Toplumsal Dönüşüm.” *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*. (23 Eylül 2025).
- Üstün, Vildan – Tor, Hacer. “Türk Aile Yapısında Çocukluk Algısı ve Ebeveynlik Anlayışı.” *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi* 8/7, (2025), 553-567.
- Yılmaz, Reyhan. “M.K.’nin Ayrımcı Yasa Maddeleri”, *Türk Medeni Kanunu’nun Vazgeçilmez Özü, Eskiye Sözü*. İstanbul Barosu Başkanlığı Türk Hukukçu Kadınlar Derneği Çalışma Toplantısı. 93-96. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 1996.
- Yüksel, Sera Reyhani. “Türk Medenî Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği.” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18/2, (2014) 175-200.